

ОЦІНКА СФОРМОВАНОСТІ ПЛАВАЛЬНИХ УМІНЬ ГЛУХИХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Плавання є одним з найбільш ефективних засобів подолання вад фізичного розвитку й рухових навичок у корекційній роботі з неповносправними. Завдяки специфічним властивостям водного середовища й зниженню сил гравітації створюються сприятливі умови для вільних рухових дії, усувається статична м'язова напруга, скутість, знижується навантаження на хребет, формується правильна постава. Під впливом плавання відбувається перебудова й удосконалення організму, збільшується обсяг і сила м'язів, підвищується життєва ємність легень, зростає загальна й розумова працездатність, покращується сприйнятливість органів відчуттів, удосконалюється діяльність центральної нервової системи, активізуються пізнавальні процеси. Ефективність оздоровчих занять плаванням і корекційна спрямованість плавальних вправ реалізується в спеціальних завданнях, спрямованих на корекцію рухових порушень у цілому, корекцію рухів рук і ніг, поліпшення роботи основних систем організму, розвиток мотиваційної діяльності.

Оздоровчі заняття з плавання сприяють також оволодінню навичками орієнтування в просторі, тренуванню координаційної точності в рухах, виховання відчуття ритму й рівноваги. Тому при проведенні занять з плавання необхідним є урахування первинних дефектів і вторинних порушень, супутніх захворювань, медичних показань до занять, особливостей психічних та особистісних якостей, рівня фізичного розвитку й фізичної підготовленості. Обмеження можливостей здоров'я негативно впливає на психічний, фізичний та особистісний розвиток людей. Організм людини – це цілісна система, і при порушенні діяльності одного з аналізаторів здійснюється негативний вплив на діяльність інших. Для реабілітації цієї категорії осіб заняття спортом передбачають не лише відновлення психічних і фізичних функцій, але і їх адаптацію до активної діяльності в суспільстві. залучення їх до занять плаванням є найбільш доцільним завдяки специфічним особливостям плавання як виду фізичних вправ. На це вказують ряд провідних науковців: В.І. Бондар [1], Н.Г. Байкіна [2], Н.Ж. Булгакова [4], В.М. Синьов [5; 6], М.К. Шеремет [7], М.Д. Ярмаченко [8] та ін.

Мета статті – розкрити основи формування вмінь адаптивного плавання в глухих дітей дошкільного віку.

Нами було визначено чотири рівні сформованості плавальних умінь глухих дітей 5–6 років і їх однолітків з нормальним слухом: низький, початковий, середній і високий. Кожен з них характеризують певні критерії, що відбивають основи й деталі техніки виконання плавальних вправ дітьми віком 5–6 років.

На підставі розробленої нами методики оцінювання сформованості плавальних умінь глухих дітей дошкільного віку, цій категорії осіб було запропоновано виконати 24 плавальні вправи, на що було відведено три заняття. Перші шість вправ: 1) присідання з видихом у воду; 2) занурення у

воду; 3) пошук предметів на дні басейну; 4) перекид у воді; 5) вдих через сторону, стоячи в нахилі; 6) вдих, лежачи на воді – характеризували сформованість у глухих дітей 5–6 років уміння робити видих та занурення у воду з подальшою затримкою подиху (1-й компонент плавальних умінь цих дітей – “Видихи та занурення у воду”) і входили до першого блоку спеціальних плавальних вправ.

Кожна дитина віком 5–6 років, яка входила до однієї з трьох груп (контрольна група глухих, експериментальна група глухих і контрольна група дітей, щочують), виконувала запропоновану їй спеціальну плавальну вправу, відповідно до визначених нами критеріїв опанування нею цілеспрямованого плавального руху, отримувала оцінку за правильність її виконання, що виражалася в балах.

Якщо спеціальне плавальне завдання було виконано дитиною правильно (без помилок), відповідно до вимог техніки її виконання, то їй нараховувалися 4 бали, тобто вона одержувала найвищий бал, що відповідало високому рівню сформованості одного з плавальних умінь, які належали до першого блоку спеціальних плавальних завдань.

У випадку, коли запропоноване завдання виконувалося дитиною з незначними помилками, то їй виставляли 3 бали (середній рівень сформованості плавальних умінь у дитини). Якщо спеціальна плавальна вправа була виконана дитиною лише частково й мала місце ціла низка помилок різного характеру, то вона одержувала 2 бали, що свідчило про початковий рівень сформованості її плавальних умінь.

Коли мали місце грубі помилки в техніці виконання плавальної вправи, що була запропонована дитині, то вона отримувала 1 бал.

Зазначимо, що вихідні результати сформованості плавальних умінь оцінювалися за незв’язаними вибірками (КГгл, ЕГгл і КГч). Результати виконання спеціальних плавальних завдань першого блоку “Видихи та занурення у воду” дітьми 5–6 років контрольних і експериментальної груп на констатувальному етапі педагогічного експерименту засвідчили, що середні показники, які характеризують вищезазначене плавальне вміння, глухих дівчаток контрольної й експериментальної груп суттєво не відрізняються між собою (7,68 бала і 7,06 бала відповідно, $P > 0,05$), про що засвідчують результати перевірки за методом Стьюдента ($t_p < t_\alpha$, t_p дорівнює 1,19) (табл. 1).

Таблиця 1

**Результати виконання тестів першого блоку
 (“Видихи та занурення у воду”)
 глухими і дівчатками, щочують, 5–6 років**

Група	$X \pm M$	σ	P	t	Різниця результатів, %
КГгл	$7,68 \pm 0,25$	1,18	0,05	1,19	8
ЕГгл	$7,06 \pm 0,45$	1,93			
КГч	$11,83 \pm 0,34$	1,44	0,05	8,40	68

Отже, різниця між показниками контрольної групи глухих дівчаток і експериментальної групи їх ровесниць можна вважати несуттєвою, вона становить 8%.

Порівняння результатів виконання плавального завдання “Видихи та занурення у воду” глухими дівчатками та їх однолітками зі збереженим слухом свідчить про істотні розбіжності між середніми показниками цих груп, що дає підстави стверджувати про значне відставання сформованості плавальних умінь у глухих дівчат від їх однолітків зі збереженим слухом (на 68%). При цьому t_p дорівнює 8,4; $P > 0,05$. На нашу думку, це пов’язано, насамперед, з недостатнім розвитком життєвої ємкості легенів, який слід розглядати як результат порушення ритму дихання через порушення слуху та мовлення глухих дітей, порівняно з їх ровесниками зі збереженим слухом, що не дало їм змоги виконати затримку дихання на видиху та занурення у воду без помилок.

Порівняння результатів виконання вищезазначеного контрольного завдання глухими хлопчиками й дівчатками засвідчує, що середні арифметичні показники в обох групах не відрізняються між собою. Несуттєві розбіжності спостерігалися й між контрольною групою глухих хлопчиків та експериментальною групою їх однолітків за вихідними показниками (7,68 бала і 7,12 бала відповідно, $P > 0,05$). Різниця між середніми арифметичними величинами в цих групах становить 7%.

Так, середній показник виконання плавального завдання “Видихи та занурення у воду” глухими хлопчиками 5–6 років дорівнював 7,12 бала, а хлопчиками цього ж віку, якічують, – 13,41 бала. Порівняння результатів виконання цього плавального завдання, що здійснювалося за методом Стьюдента, показало наявність суттєвих розбіжностей між показниками в цих групах (ЕГгл і КГч; $t_p > t_\alpha$, t_p дорівнює 10,98), що становить 88% (табл. 2).

Таблиця 2

**Результати виконання тестів першого блоку
 (“Видихи та занурення у воду”)
 глухими й хлопчиками, якічують, 5–6 років**

Група	$X \pm M$	σ	P	t	Різниця результатів, %
КГгл	$7,68 \pm 0,33$	1,45	0,05	1,25	7
ЕГгл	$7,12 \pm 0,30$	1,24			
КГч	$13,41 \pm 0,49$	2,01	0,05	10,98	88

Результати виконання спеціальних плавальних завдань другого блоку “Вспливання та лежання на воді”, до якого увійшли плавальні завдання “Зірочка” на грудях, “Зірочка” на спині, “Поплавець”, “Поплавець” з наступним виконанням “Зірочки” на спині, “Стрілочка”, “Стрілочка” з відштовхуванням від бортика басейну, засвідчили, що їх виконання глухими ді-

тими 5–6 років і їхніми однолітками зі збереженим слухом на констатувальному етапі педагогічного експерименту дає підстави стверджувати:

- про незначні розбіжності між середніми величинами контрольної й експериментальної груп глухих дітей;
- про істотну різницю між показниками груп глухих дітей і дітей зі збереженим слухом на користь останніх.

Так, порівняння результатів виконання спеціальних плавальних вправ глухими дівчатками 5–6 років контрольної та експериментальної груп засвідчує, що вони істотно не відрізняються між собою (8 і 7,67 бала відповідно), що підтверджено за допомогою методу Стьюдента ($t_p < t_\alpha$, t_p дорівнює 0,47; $P > 0,05$). У відсотках ця несуттєва різниця дорівнює 4 (табл. 3).

Таблиця 3

**Результати виконання тестів другого блоку
 (“Впливання та лежання на воді”)
 глухими й дівчатками, якічують, 5–6 років**

Група	$X \pm M$	σ	P	t	Різниця результатів, %
КГгл	$8,00 \pm 0,41$	1,90	0,05	0,47	4
ЕГгл	$7,67 \pm 0,58$	2,47			
КГч	$13,00 \pm 0,67$	2,82	0,05	6,03	69

Водночас порівняння показників, які характеризують вміння дівчаток триматися на воді в горизонтальному положенні (зігнутому – “Поплавець чи розкритому – “Зірочка” на спині, грудях тощо), засвідчує, що глухі дівчатка суттєво відстають від своїх ровесниць, які мають збережений слух на 69% у сформованості плавальних умінь. Середня величина в групі глухих дівчат дорівнювала 7,67 бала, тоді як у групі їх ровесниць, якічують, вона була значно більшою і становила 13 балів ($P < 0,05$).

Порівняння середніх показників, що характеризують уміння дітей 5–6 років виконувати блок спеціальних плавальних завдань, який має назву “Впливання та лежання на воді”, показало, що відставання глухих хлопчиків від їхніх однолітків зі збереженим слухом на 10% менше порівняно з аналогічними групами у дівчаток (69 і 59%). Однак у глухих хлопчиків, як і у дівчаток контрольної групи й експериментальної групи, середні арифметичні величини (вихідні результати) не розрізняються між собою істотно (7,74 та 6,94 бала відповідно), на що вказує порівняння $t_p \gamma t_\alpha$, де $t_p < t_\alpha$; t_p дорівнює 1,11 при $P > 0,05$. Отже, різниця між показниками в контрольній і експериментальній групах глухих дітей незначна й становить 10% (табл. 4).

Порівняння результатів виконання другого блоку плавальних завдань у групах глухих хлопчиків і в контрольній групі дітей зі збереженим слухом, як і в аналогічних групах дівчаток, підтверджує істотні розбіжності

між ними (6,94 і 11,06 бала відповідно), про що свідчать перевірка отриманих даних за методом Стьюдента ($P < 0,05$). Розрахунковий коефіцієнт Стьюдента значно перевищує табличний (t_p дорівнює 9,63 бала).

Таблиця 4

**Результати виконання тестів другого блоку
("Впливання та лежання на воді")
глухими й хлопчиками, якічують, 5–6 років**

Група	$X \pm M$	σ	P	t	Різниця результатів, %
КГгл	$7,74 \pm 0,66$	2,87	0,05	1,11	10
ЕГгл	$6,94 \pm 0,29$	1,18			
КГч	$11,06 \pm 0,32$	1,31	0,05	9,63	59

Таким чином, аналіз результатів дослідження показав, що за двома блоками контрольних завдань глухі діти 5–6 років контрольної групи істотно не відрізняються від глухих дітей того самого вікового періоду експериментальної групи за показниками сформованості плавальних умінь. Разом із тим порівняння вихідних результатів сформованості плавальних умінь у групі глухих дітей 5–6 років і дітей зі збереженою слуховою функцією засвідчило значне відставання глухих дітей від їх однолітків, якічують.

Висновки.

1. На початку навчання плавати основну увагу необхідно приділяти вправам, які характеризують рівень опанування основних навичок плавальних рухів.

2. Розроблена нами методика дає змогу визначити рівень сформованості плавальних умінь, дій та основ техніки адаптивного плавання в глухих дітей і вносити зміни в процес навчання в напрямі його оптимізації.

3. Взаємозв'язок і взаємозумовленість використання наочного та словесного методів навчання значно скорочують період засвоєння техніки плавальних рухів.

4. Отже, як видно з результатів дослідження, глухі діти 5–6 років значно відстають від своїх однолітків зі збереженою слуховою функцією у сформованості плавальних умінь.

Література

1. Бондар В.І. Спеціальне навчання дітей з вадами розумового та сенсорного розвитку: стан та перспективи / В.І. Бондар // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. "Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин". – К., 1994. – С. 13–18.

2. Байкина Н.Г. Коррекция двигательной сферы глухих школьников в процессе физического воспитания / Н.Г. Байкина // Материалы VII Всесоюзных педагогических чтений. – М., 1985. – С. 2–3.
3. Виготський Л.С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка / Л.С. Выготский // Вопросы психологии. – 1966. – № 6. – С. 62–76.
4. Оздоровительное, лечебное и адаптивное плавание / [Н.Ж. Булгакова, С.Н. Морозов, О.И. Попов та ін.]. – М. : Академия, 2005. – С. 364–365.
5. Синьов В.М. Особливості виховання соціально-нормативної поведінки учнів допоміжних шкіл / В.М. Синьов // Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин. – Л. : Просвіта, 1994. – С. 23–27.
6. Силантьєв Д.О. Корекція фізичного розвитку слабозорих дітей засобами плавання : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Д.О. Силантьєв. – К., 2001. – С. 1.
7. Сурдопедагогіка / [І.Г. Багрова, Т.Г. Богданова, Е.А. Большакова та ін.]. – М. : ВЛАДОС, 2004. – 652 с.
8. Ярмаченко М.Д. Проблеми інтеграції глухих в суспільство / ЯрМ.Д. маченко // Матеріали I Всеукр. конф. “З історії навчання глухих в Україні” : зб. – К., 2001. – С. 63–66.
9. Яримбаш К.С. Педагогічні основи корекції рухової сфери слабозорих підлітків засобами плавання : автореф. дис. ... канд. пед. наук / К.С. Яримбаш. – К., 2005. – С. 5–6.

СТЕПАНЮК К.І.

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інтеграційні процеси в освіті характеризуються пошуком нових шляхів співробітництва викладачів та студентів. У сучасному суспільстві однією з пріоритетних тенденцій є підготовка фахівців високого рівня з високорозвиненим інтелектом, творчими здібностями.

Проблема організації навчального процесу вищої школи як умотивованого управління професійним саморозвитком особистості майбутнього фахівця на сьогодні є особливо актуальною. У зв'язку із цим у державній програмі “Освіта” (Україна XXI століття) акцентовано увагу на питанні реформування змісту освіти, що передбачає пошук нових підходів до структурування знань, створення передумов для розвитку творчих здібностей молоді [2]. Суперечності між потребою сучасної вищої школи в спеціалістах, які володіють достатнім рівнем сформованості дослідницьких умінь та обмежене спрямування педагогічних дисциплін на розв'язання поставленої проблеми, відсутність комплексного підходу зумовили проблему нашого дослідження.

Різні аспекти формування дослідницьких умінь майбутніх учителів досліджували С. Балашова, Н. Гловін, В. Лісовий, О. Рогозіна, М. Фалько та ін. Важливими для нашого дослідження є праці з проблем формування